لة ضاوةروانيي بةختياريدا...!

دارا مةحمود

هەر مرۆڤێك بگری خولیایی شتێكی لەسەردایە: ماڵ و سامان، دەسەڵات، ناوو ناوبانگ، دڵچەرێنی و ڕابواردن، یان هەر شتێكی تر...كە زۆرجار ئەمانە پێكەوە دێن. یان وەك ئەوە وایە لەسەر هێڵێكی بازنەیی ڕیزكرابن و هەركاتێك یەكێكییان بەدەستهات، بەدەستهاتنی ئەوانی تریشی بەدوادادێت یان ئاسان و مەیسەری دەكات. بۆنموونە لە ڕێگای هەبوونی دەسەڵاتەوە، ماڵ و سامان، ناوو ناوبانگ...یانیش بە پێچەوانەوە. واتا لەڕێگای ماڵ و سامانەوە دەكرێ دەسەڵات بەدەست بێت.

هەركات باس لە هەڵپەو خۆكوتانی مرۆڤ بۆ بەدەستخستنی ماڵ و سامان دەكرێت. یەكسەر دوو چەمكی ڕەواو ناڕەواش دێنە ئاراوە. واتا ئەوەی برسییەكان دەخوازن تێرو هەژارەكان دەوڵەمەندبن شتێكی ئاساییەو بەشێكە لەسروشتی مرۆڤ. بەڵام چما دەوڵەمەندەكان دەخوازن دەوڵەمەنتربن و كەنگین تێردەبن..؟

هەموو دەزانین كە پارە ئامرازێكە بۆ بەڕێوەبردنی ژیان و بێ هەبوونی، ژیان مەحاڵ و یانیش یەكجار دژوارو زەحمەت دەبێت. بۆیە ماف و ئەركی هەركەسێكە بۆ بەستهێنانی بژێوی و خۆشگوزەرانی و دابینكردنی پێویستییە سەرەكییەكانی ژیانی، كاربكات. وكاركردن گەوهەری ئادەمیزادەو بێ هەبوونی، مرۆڤ دەبێتە بوونەوەرێكی تەمبەڵ و بێخێر. هەروا لەسەر ئاستی كۆمەڵگاش، گەشەسەندنی ئابووری، پەیوەستەی ئاستی گەردش و دەستاودەستكردنی دراوو كەڵەكەبوونی سەرمایەو زۆربوونی بەرهەمە. بەڵام باسەكەی ئێمە لەسەر ئەمە نییە. بەڵكو لە وەڵامی ئەم پرسانەدا خۆی دەبینێتەوە كە سنووری هەڵپەو خۆكوتانی مرۆڤ بۆ بەدەستخستنی ماڵ و سامان كامەیەو مۆتیڤەكانی كار بۆ بەدەستخستنی سامان چین..؟ و هەروا ئاستی بەختەوەری و بەختڕەشی مرۆڤ چەندە پەیوەستەی هەبوون و نەبوونی سامانە..؟ و سەرئەنجامیش ڕۆڵ و ئەركی دەسەڵات لە دابینكردنی خۆشگوزەرانیدا چیەو چۆنە..؟

ئەكتەری سینەمای ئەمەریكایی كریستۆفر والكن لە شوێنێكدا دەڵێت: ***من ئارەزوومە ڕۆڵێك بگێرم كە لەوێدا خانوویەكی بچكۆلانەو هاوسەرێك و چەند منداڵ و سەگێكم هەبێ***...كە لە ڕاستیدا والكن، نەك ڕۆڵێكی سینەمایی، بەڵكو ژیانێكی واقیعی وادەخوازێت كە نییەتی. و بەدوای خۆشبەختییەكەوەیە كە سامان و ناوبانگ بۆیان بەدی نەهێناوە.

خۆ حەزرەتی(بودا)ش شازادەبوو. و ڕۆژانە لەناو كەژاوەی ئاوریشمین و بەسەر شانی كەنیزو غولامانەوە هاتووچۆی پێدەكراو هەركاتیش بەڕێگادا بڕۆیشتایە پەیتا پەیتا بەرپێی گوڵ'و ڕێحانە ڕێژ دەكرا و جگە لەمانەش بەڕواڵەت لە هیچی كەم نەبوو. بەڵام ئەمانە خۆشبەختییەكیان بۆ نەهێنا. سەرئەنجام تاج و تەختی پاشایەتی جێهێشت و چووە ناو خەڵكی سادەو بوو بەیەكێك لەوان و مەزنیشی هەر لەو كاتەوە دەستی پێكرد. ئیتر لەوكاتەوەو پێشتریش سەدان و هەزاران شاوشازادە هاتن و چوون و بیرچوونەوە. بەڵام وا ئەمڕۆو داهاتووش بەسەدان ملیۆن مرۆڤ، بەشاوشازادانیشەوە كڕنۆش بۆ پەیكەرەكەی بودا دەبەن.

بەختەوەریی شتێكی ڕێژەییەو دەكرێ مرۆڤ لە هەرشوێنێك و لە هەر هەلومەرجێكدا هەستی پێ بكات. و پەیوەستەی هەبوون و نەبوونی سامان و دەسەڵات نییە.

خۆشبەختی سیاسەتمەدارێك كە لە هەڵبژاردنێكدا سەردەكەوێت. وەرزشكارێك كە لە پێشبڕكێیەكدا دەیباتەوە و خەڵاتی زێڕ و یەكێكی تر خەڵاتی نۆبل و هونەرمەندێك ئۆسكار وەردەگرێت. دەكرێ بەرابەر بێت لە گەڵ خۆشبەختی كرێچییەك كە سەرئەنجام دەبێتە خاوەنی خانوویەكی بچكۆلانەی خۆی. یان هی ئەو ئەویندارانەی دەرفەتی یەكتر لەباوەشگرتنێكییان بۆ هەڵدەكەوێ...

ئایا جیاوازیی كڵاوی شازادەیەك كە بە پەڕی تاوس ڕازاوەتەوەو هی مرۆڤێكی سادە كە بێ پەڕە و باڵتۆیەك كە لە پێستی پڵنگ و یەكێكی تر لە پێستی گوێدرێژ دروستكرابێ چییە...؟ ئایا یەكێكیان ڕۆژێك دەخاتە سەر تەمەنی خاوەنەكەی و ئەوەی تر ڕۆژێكی لێ كەم دەكاتەوە..؟ یان ئایا جیاوازی كوپێك قاوەی قاوەخانە تایبەتەكانی پاریس و مۆنتكارلۆ كە بە پتر لە 100 دۆلارە لەگەڵ كوپێك قاوەی ئاسایی كە لەهەر قاوەخانەیەكدا دەفرۆشرێت چییە..؟ لێرەدا جیاوازییەكە خۆش و ناخۆش، باش و خراپ، بەسوودو بێ سوود نییە...بەڵكو تەنیا جوێكردنەوەی دەوڵەمەندو هەژارە لەیەكتر.

رۆژە باستید، لەکتێبەکەی هونەرو کۆمەڵگادا دەڵێت: ***دەوڵەمەندەکان تا ئەو کاتە کڵاوو پاڵتۆکانی خۆیان پێ جوانە کە هێشتا نەبوونە مۆدی عەوام و هەرکات وایان لێهات ئیتر لەبەر چاویان دەکەون و مۆدێکی تر دادەهێنن.*** [1]

لەکۆمەڵگا دواکەوتووەکاندا بەتایبەتی توێژی هەرەخوارەوەی کۆمەڵگا، خۆشبەختی لەڕواڵەتدا دەبینن و تەنانەت حەسوودی بەمەرگ و شکۆی لە گۆڕنانی دەوڵەمەندانیشەوە دەبینن. و نازانن تابووتی مردوویەك لە زێڕ بێت یان تەختەیەکی ڕزیو هەر تابووتەو بۆ مردووەکە فەرقێك ناکات و ئەوەی هەیە هەراوهوریاو خۆمەژولکردن یان خۆفریودانی زیندووەکانە. وئاخر ***هەزار شێوەی هەبێت مردن هەر مردنە، ئەی ئەم کەرنەڤالە بۆچی..؟*** [2]

خۆشبەختی هەستێکە ژیانی لوکس نایهێنێتە کایەوە. ژیانی لوکس تەنیا ڕواڵەتێکە بەختڕەشییەکان دەشارێتەوە، بەڵام توانای لەناوبردنییانی نییە.

کۆمەڵناسی ناوداری هۆڵەندی (روت فان هۆڤن) کە خاوەنی پتر لە هەشت هەزار باس و توێژینەوەیە و دیراسەی ژیانی کۆمەڵایەتی لە 120 وڵاتی جیهاندا ئەنجامداوە، دەڵێت، کە ڕۆڵی سامان و پلەی خوێندەواریی لە بەختەوەریی مرۆڤەکاندا تەنیا بە ڕێژەی 5٪ و بەبڕوای ئەو هەبوونی ئازادی و سیستەمێکی دیموکراسی تولێرانس باشترین فاکتەریی بەختەوەرین.[3] و بەڕاستیش هەر ئازادی و دیموکراسییە کە واتا بە ژیانی لوکس دەبەخشێت و ئەو دەرفەتە دەهێنێتە کایەوە مرۆڤەکان چیتر هەوڵنەدەن خۆیان و دەوروبەر فریوبدەن. ژیانی لوکس و ژیانی سادە لەهەموو کۆمەڵگایەکی مۆدێرن یان دواکەوتوودا هەن. بەڵام لە هەموو شوێنێکیش تا ژیان سادەتر بێت، گرفت و کۆسپەکانیشی سادەن. و ژیانی لوکسیش گرفتی گەورەو قەیرانی گەورەتری لەگەڵدایە.

باکەسیش وانەزانێ ئێمە دەخوازین مرۆڤەکان هەژار بژین و ئەو سامانەی هەیانە بیبەشنەوە. نەخێر..! بەڵکو دەکرێ مرۆڤ بە شێوازی ڕەواو لە ئەنجامی ڕەنجی بیرو دەستی خۆیەوە تا دەتوانێ دەوڵەمەند بێت، بەڵام نەك لەسەر حسابی من و تۆو بەبایەخی لەدەستدانی بەختەوەریی خەڵکانی تر. هاواری ئێمە بۆ ئەوە نییە پێش لە ژیانی لوکسی مرۆڤەکان بگرین. بەڵکو بۆ ئەوەیە هەوڵدەین ئەو هەلومەرجانە لەناوببەین کە مرۆڤەکان بە شێوازی ناڕەوا دەوڵەمەند دەبن.

ئەو کۆمەڵگایانەی لە وەرچەرخانە سیاسی و دیرۆکییەکاندا گۆڕانییان بەسەردا دێت و ئاستی خۆشگوزەرانیی خەڵکی دەچێتەسەر، حەزوو ئارەزوو، و شێوازی خەرجکردنی پارەش گۆڕانییان بەسەردا دێت. و لەزۆر ئاستەکانی ژیاندا مۆدی نوێ دادێن. بۆ نموونە کۆمەڵگای کوردی بەتایبەتی لە باشووری کوردستان، دوای ساڵانێك لە برسیەتی و بێکاری و کارەساتی جۆراوجۆر، وا ئەمڕۆ کەوتۆتە هەلومەرجێکی نوێوەو بەشی هەرە زۆری خەڵك هێڵی هەژاریان دەربازکردووەو ئاستی خۆشگوزەرانیی بە بەراورد لەگەڵ ڕابردوودا چۆتە سەرێ. و بەشێك لە خەڵك لە پێویستییەکانەوە دەربازی ژیانی لوکس بوون. ئەمە شتێکی ئاساییەو خواستی ڕەوای هەر مرۆڤێکە. بەڵام ئەگەر ئامانجمان تەنیا گەیشتن بە ژیانێکی لوکس بێت و چوارچێوەی بیرکردنەوەی ژنان لەسەر نەشتەرگەریی پلاستیکی و لەبەرکردنی زۆرترین ناوی مۆدو مارکەکانی جلوبەرگ و کەلوپەلی ماکیاج و هی پیاوان بریتی بێت لە خانوویەك ئوتۆبیل بچێتە سەربانەکەی و یان دوایین مۆدێلی ئۆتۆمبیل و ژنانی جوان بێت..ئیتر با قوتابخانەکان دابخەین..!. و ئەگەر دەسەڵاتێکیش دڵی بەخڕکردنەوەی سامان خۆشبێت و پێیوابێ تەنیا لەڕێگای دابینکردنی ژیانی لوکسەوە بۆ پەیڕەوانی ئەو دەسەڵاتە، پێشەنگییەکی دروستی کۆمەڵگا دەکات. وای بۆ حاڵی ئەو کۆمەڵگایەی دەسەڵاتێکی وا حوکمی بکات و وای بۆحاڵی ئەو دەسەڵاتەش.

خۆ ولاتانی کەنداو لەناو دەریاچەی پارەدا مەلەدەکەن. بەڵام ئەوەتا لەئەنجامی گەندەڵی سیستەمی حوکم و دواکەوتوویانەوە لە لە جیاتی زانست و تەکنەلۆژیا ترۆر دەنێرنە دەرەوە. و بەختەوەریی لە جەهالەتەوە هەڵدەهێنجن.

گرفت لەو جێگایەدایە کاتێك هەڵپەی دەوڵەمەند بوون و گەیشتن بە ژیانێکی لوکس بوو بۆ بە مۆدی ڕۆژگار. و بەشێوازی ئاسایی لەتوانادا نەبوون، ئەوکات پەنا بۆ شێوازە نائاساییەکان دەبردرێن. کە بریتین لە دزی و فێڵ و قۆڵبڕین و بەرتیل و واسیتەو واسیتەکاری و خزم خزمێنەو هەر شێوازێکی تری گەندەڵی.

زۆر لە ئێمەی کوردی خولیای ئازادی و دیموکراسی، پێمانوایە ئەگەر کورد ئازادییە سیاسییەکەی بەدەست خست و خۆی حوکمی خۆی گرتە دەست، تەواوی گرفتەکان چارەسەر دەبن..! مەخابن هەرگیز وانییەو ڕەنگە ئەمە دەروازەیەك بێت. و تەنیا لە هەندێك ڕووەوە بەدەستخستنی بەشێك لەمافەکانمان بۆ دابین بکات. یان ڕەنگە ڕاستر بێت بڵێین ئەو گرافتانەمان بەرەو چارەسەربوون دەچن کە پەیوەندیان بەجیهانی دەرەوەمانەوە هەیە. ئەی گرفت و کێشە ناوخۆییەکانمان چی؟ خۆ ئەوەتا زۆربەی هەرەزۆری گەلانی سەرزەوی خاوەنی دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیانن و خۆیان حوکمی خۆیان دەکەن. ئەدی کوا خۆشبەختییەکانیان..؟

ئەی ئەم هەموو كێشەو ململانێیانە لەسەر چییە..؟ وەڵامەكەی زۆر سادەیە: كێشەكانی مرۆڤ هیچكات كۆتاییان نایەت. بەڵام لەدۆخێكەوە دەچنە دۆخێكی ترو شێوازێك دەرباز دەكەن و شێوازێكی تر بەخۆوە دەگرن. كێشەو گرفتەكانی خەڵكی بەڕواڵەت چی دەبن با ببن. بەڵام لەناوەرۆكدا لەسەر ئەوەنییە كێ حوكمی بەسەردا دەكات، بەڵكو ئەوەی ئەو (كێ) یە هەڵگری چ خەسڵەتێكە..! كەسێك كە سامانی نەتەوەكەی خۆی بدزێت و لە ڕێگای دەسەڵاتەوە خۆی دەوڵەمەندكات، چ فەرقێك دەكات عەرەب بێت یان كورد یان هەر نەتەوەیەكی تر...؟ گەندەڵی هەر گەندەڵییەو پێناسەو ئامانج و ئەنجام لە هەمووواندا هەر یەكن...یان ئەو كەسەی ئازادی من زەوت دەكات كەی گرنگە ناوی چییەو چ ڕەگەزێكە. و ئەو گۆپاڵەی لە خۆپیشاندانێكدا بە تەوقی سەرم دەكەوێت، چ بەدەست پۆلیسێكی كوردەوە بێت یان نا هەر گۆپاڵەو هەمان ڕۆڵ دەگێڕێت..؟

دەسەڵاتێك ئەگەر هەلومەرجی خۆشگوزەرانی تەنیا بۆ پەیڕەوانی یەك ڕەوت و لەسەر بنەمای گوێڕایەڵی بۆ ئەو ڕەوت و دەسەڵاتە دابین بكات، دەسەڵاتێكی زاڵم و لە هەمان كاتدا فاشیلە. هیچ دەسەڵاتێك ناتوانێ بارودۆخێكی ئارام و سەقامگیر بۆ خۆی و كۆمەڵگای ژێر قەڵەمڕەوی دەسەڵاتی دابین بكات لەكاتێكدا بۆ نموونە خانوو بەسەر موریدەكانی خۆیدا دابەش بكات و لەسەركاریان دامەزرێنێ. بەڵكو بەوەی پلان و میكانیزمێك ببینێتەوە كە قەیرانی نیشتەجێبوون و بێكاریی بەگشتی لەناو بەرێت. هەر دەسەڵاتێك ئایندەی خۆی لە كڕین و دەمكوتكردنی خەڵك و بە پشتیوانی سیستەمی موخابەراتی و چەك و جبەخانە دیتەوە دەسەڵاتێكی لەرزۆك و شپرزەیەو سەرئەنجام بەر لە هەركەس خۆی خۆی لەناو دەبات.

خەنی لەوكەسانەش كە لەژێرسایەی ڕژێمێكدا، بێ ئەوەی پرسیار دەربڕن، دەژین . خەنی لەوانەی خۆبەخشانە مل بۆ فەرمانی سەركردە مەزهەبی، یان غەیرەمەزهەبییەكانیان، ئەوانەی گوفتاریان دەبێتە ئەو یاسایانەی نابێ دەستكاریی بكرێن ، كەچ دەكەن...ئەوانە پەردەیەك بەر چاوی گرتوون كە رەنگە بۆ گەیشتن بە قەناعەت یارمەتیدەر بێت بەڵام یارمەتی ئەوەنادات دەرك بە واتای ئەوەبكەن ببنە مرۆڤ 4.

پەراوێزەكان:

1- بڕوانە روژە باستید. هنرو جامعه.ترجمه: غفار حسینی انتشارات توس. چاپ نخست. 1374-تهران ص 147-161

2- رەفیق سابیر.هۆنراوەی شەوی كریستاڵ- كۆمەڵە هۆنراوەی ڕوونبوونەوە. سوید-2001

3- بڕوانە: ژمارەی ڕۆژی 12-1-2005 ڕۆژنامەی دانیماركی (داك بلادا ئینفورمشن)_ لە ئەلجەزیرەوە.

4- ایزایا برلین، نسیج الانستان الفاسد. ترجمه: سمیه فلو عبود. دار الساقی. بیروت-لبنان 1993. ل22